

RACJONALIZM

w szerokim znaczeniu

czyli

ANTYIRRACJONALIZM

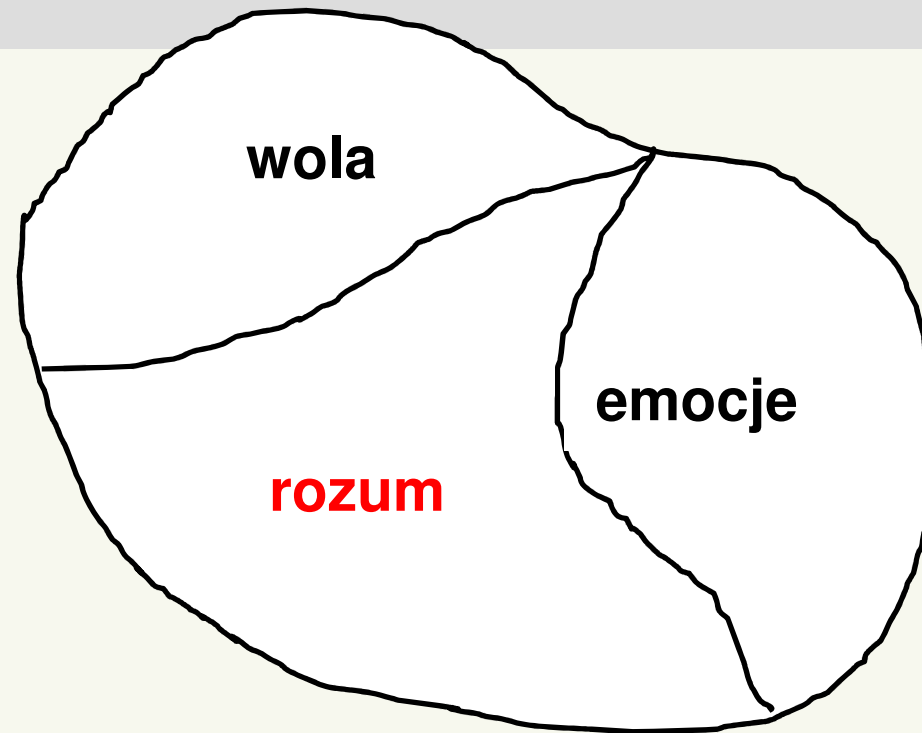
Racjonalista potocznie

- **uporządkowany**
- **logiczny**
- **ważący różne racje**
- **rozsądny**
- **krytyczny**
- **znający i wykorzystujący wyniki różnych nauk**

- **mało uczuciowy**
- **mało empatyczny**
- **chłodno kalkulujący (zimny)**
- **ograniczony (do tego co dyktuje rozum)**
- **niespontaniczny**
- **zbyt zapatrzony w naukę**

Postawa racjonalna

- ◆ Racjonalista podporządkowuje wszystkie sfery aktywności umysłowej i praktycznej **rozumowi**,
- ◆ Przedkłada „porządek rozumu” nad „porządek serca”.

Filozoficzny racjonalizm [1]

- ▶ Jest to stanowisko **epistemologiczne** (teoriopoznawcze), zgodnie z którym **wartościowe poznanie** musi podlegać kontroli **roзумu**.
  - Musi zatem spełniać dwa **warunki**:
    - 1) **intersubiektywnej komunikowalności**
(*można je wyrazić w ogólnie zrozumiałym, precyzyjnym języku*)
    - 2) **intersubiektywnej sprawdzalności**
(*jego wyniki można sprawdzić za pomocą dobrze określonych, powtarzalnych metod*)

Filozoficzny racjonalizm [2]

► Poznanie wartościowe **nie może** odwoływać się tylko i wyłącznie do **czynników pozarozumowych**, takich jak:

- uczucia,
- przeczucia,
- intuicje,
- przeżycia,
- chęci,
- oczekiwania.

Filozoficzny racjonalizm [3]

▶ **Naukowym wzorcem** poznania racjonalnego są:

◆ matematyka z logiką

(*metoda dedukcyjna*)

◆ nauki przyrodnicze

(*metody eksperymentalno-formalne*)

- Poznania typu **religijnego** (opartego na wierze i objawieniu),
a także **artystycznego** (opartego na odczuciach i przeżyciach)
nie uznaje się za w pełni wartościowe.

Racjonalizm rozumiany wąsko

[jako antyempiryzm lub aprioryzm]

- ▶ Racjonalizm w znaczeniu **wąskim** to takie stanowisko teoriopoznawcze, zgodnie z którym **wiedza wartościowa** (niepodważalna) musi być uzyskiwana wyłącznie za pomocą **rozumu** (czystego myślenia), a nie za pomocą różnych metod **doświadczalnych**.

ROZUM > DOŚWIADCZENIE

TEORIA > EMPIRIA

A PRIORI > A POSTERIORI

(Ideałem wiedzy apriorycznej jest wiedza matematyczna)

Filozofowie racjoniści

- ◆ **Platon** (apriorysta)
- ◆ **Arystoteles** (empirysta)
- ◆ **Kartezjusz** (umiark. empirysta)
- ◆ **Kant** (umiark. apriorysta)
- ◆ **Russel** (empirysta)
- ◆ **Popper** (racjonalista krytyczny)

Filozofowie irracjoniści

- ◆ **Neoplatonicy**
- ◆ **Św. Augustyn**
- ◆ **Pascal** (częściowo)
- ◆ **Bergson**
- ◆ **Egzystencjaliści francuscy**
- ◆ **Teilhard de Chardin**

Kartezjusz o poznaniu typu matematycznego

Z ROZPRAWY O METODZIE:

*„Upodobałem sobie zwłaszcza w **naukach matematycznych**,
a to dla pewności i oczywistości ich racji; ale nie
ogarniałem jeszcze prawdziwego ich użytku, a sądząc, iż
służą jedynie dla sztuk mechanicznych, dziwiłem się, iż
skoro ich podwaliny są tak mocne i stałe nie zbudowano
na nich czegoś wznioślejszego”.*

Pascal o trzcinie myślącej

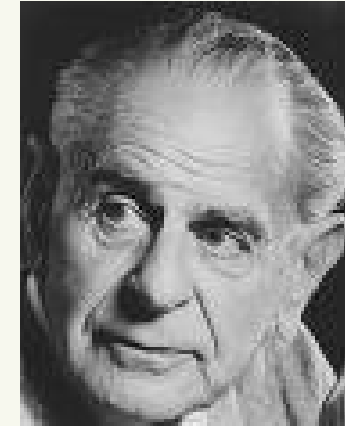
„Człowiek jest tylko trzciną, najwątplejszą w przyrodzie, ale **trzciną myślącą**... gdyby nawet wszechświat go zmiażdżył, człowiek byłby i tak czymś szlachetniejszym niż to, co go zabija, ponieważ **wie, że umiera**, i zna przewagę, którą wszechświat ma nad nim. Wszechświat nie wie nic o tym.”

„**Serce** ma swoje **racje**, których rozum nie zna.”

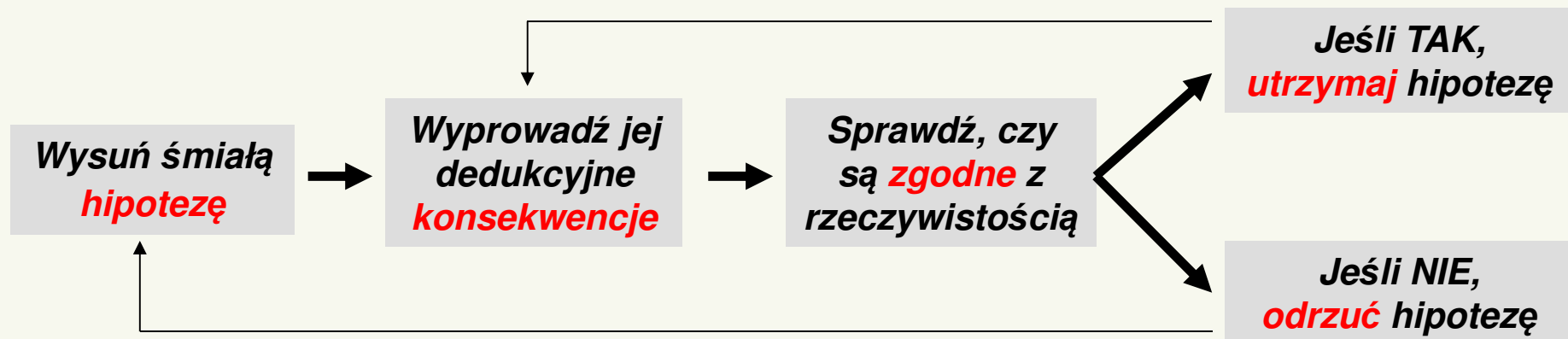
„Kropla **miłości** znaczy więcej niż ocean **roзумu**.”

Popper i jego racjonalny krytycyzm

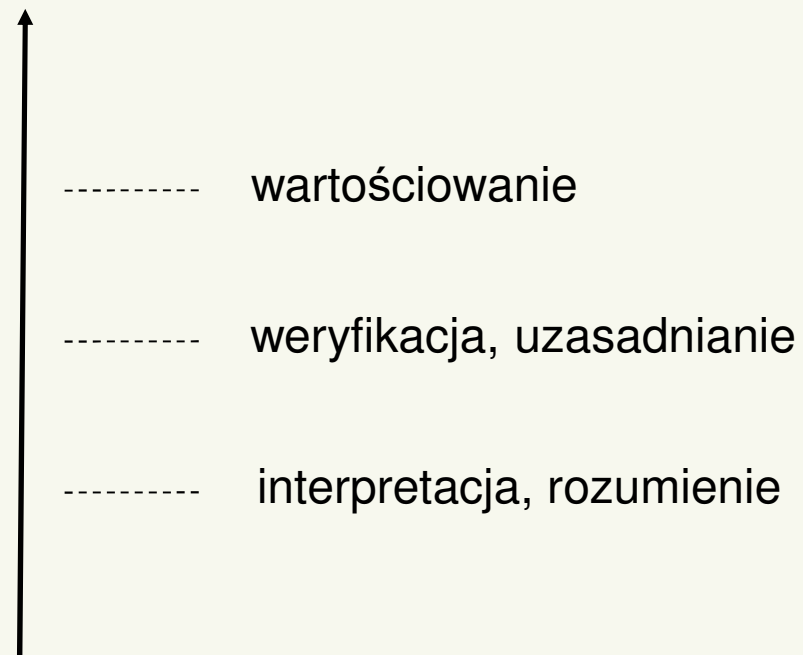
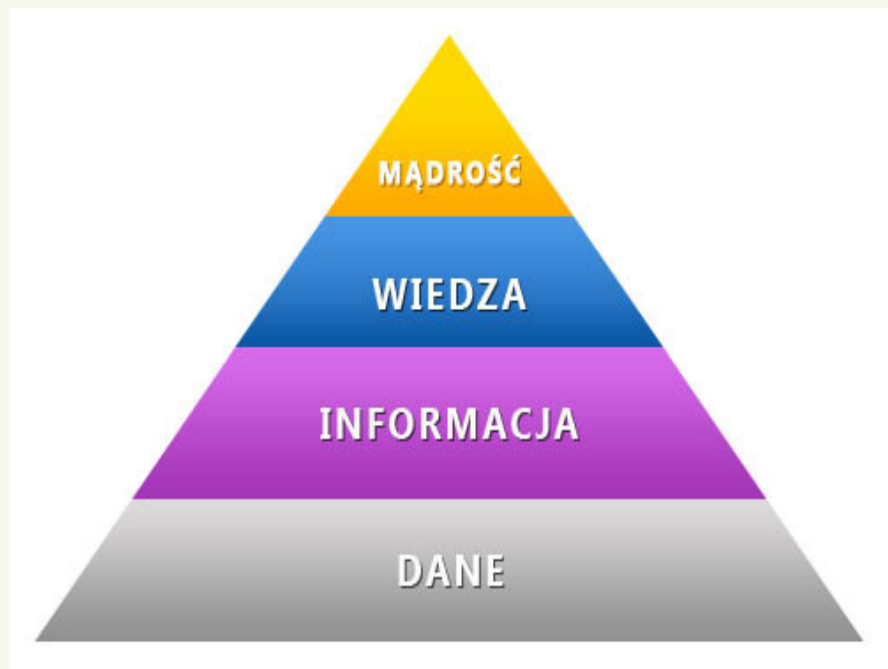
- ✓ *Postawa racjonalna to postawa maksymalnie **krytyczna**.*
- ✓ *Każda wiedza oparta na doświadczeniu (również naukowa) musi być hipotetyczna, **falsyfikowalna** i tymczasowa.*

METODA HIPOTETYCZNO-DEDUKCYJNA

Racjonalizm w wieku informacji

Dyskusja w Cafe Aleph:

- wpis „*Informacyjna piramida*”, <http://marciszewski.eu/?p=7913>

Od informacji do wiedzy

*„Postępowanie maksymalnie wartościowe, to postępowanie **racjonalne**, które winno polegać na dążeniu do **uzasadniania pozyskiwanych informacji**, a szerzej, na dążeniu do włączenia ich w system już posiadanej (a także: rozbudowywanej) wiedzy.*

*Działanie **racjonalne** musi polegać na jakiejś formie **selekcjonowania informacji** – nie tylko ze względu na ich (doraźną) użyteczność, lecz przede wszystkim ze względu na ich dostatecznie wysoki stopień potwierdzenia.*

*Innymi słowy, w dobie wszechobecnej informacji idea **racjonalności** narzuca na człowieka obowiązek wyjścia **poza samą informację** (tym bardziej zaś, dane) w kierunku wiedzy.”*